

Hervorming in de regio

door Jan Willemsen

In de loop van de Middeleeuwen was de bevolking van de dorpen Malden, Heumen, Overasselt en Nederasselt gekerstend. Toen in 1543 de regio, als deel van Gelre, werd veroverd door Karel V (1500–1559), keizer van het Duitse Rijk en koning van Spanje, bleef het katholicisme algemeen. In die tijd echter was er in een aantal Europese landen een tegenbeweging ontstaan, het protestantisme. Luther in Duitsland, Calvijn in Frankrijk, en verschillende andere theologen en predikers laakten de gebruiken van de katholieke kerk en vochten de leerstellingen aan. De Spaanse koning verdedigde het katholicisme, terwijl de Nederlandse adel godsdienstvrijheid wilde en meer geporteerd was voor het calvinisme.

Het conflict culmineerde in 1566 met de Beeldenstorm, waarbij protestanten in talloze katholieke kerken de beelden kapotsloegen. Twee jaar later begon de Tachtigjarige Oorlog. Aanvankelijk waren de katholieke Spaansen in onze regio aan de winnende hand, zij versloegen het leger van de gebroeders van Nassau op de Mookerhei in 1574. Toen in 1591 Maurits Nijmegen veroverde werd het calvinisme van hogerhand opgelegd. In 1609 moest de kerk hier gebouwen en goederen afstaan aan de nieuwe overheid. Die gaf de kerken aan de protestanten en de genationaliseerde bezittingen in de regel in erfpacht aan personen die het bewind goed gezind waren. Zo kreeg de familie Van Randwijck de goederen van de Sint-Walrickabdij, die vervolgens, midden zeventiende eeuw, door huwelijk overgingen naar de familie Van de Molen (of Van de Moelen), die ook de Munnikhof in Overasselt verwierf.

In Heumen, Malden, Overasselt en Nederasselt waren de katholieke kerken weliswaar overgegaan in protestantse handen, maar dat proces van nationalisatie verliep niet zonder slag of stoot. In de eerste decennia van de zeventiende eeuw voerde de prior van het klooster in Overasselt verschillende processen om zijn rechten te verdedigen: zo procedeerde in 1611 Charles du Bus, namens de abdij Saint-Valéry-sur-Somme, tegen Johan van Wijhe die het eigendom van de priorij claimde. De bevolking bleef in die tijd overwegend katholiek, maar de katholieke kerk ging min of meer ondergronds. Voor de zondagsmis konden de katholieken naar schuilkerken in Schoonenburg en Heumen. In Schoonenburg, tussen Overasselt en Nederasselt, werd een schuurkerk gebouwd in de korte periode dat de Fransen hier de baas waren (1672–1678). De schuilkerk in Heumen bestond sinds 1707 en werd door de kruisheren uit Sint Agatha bediend. De katholieken van Malden en Heumen konden ook gaan kerken in Mook, dat tot het hertogdom Kleef behoorde en daarom katholiek kon blijven.

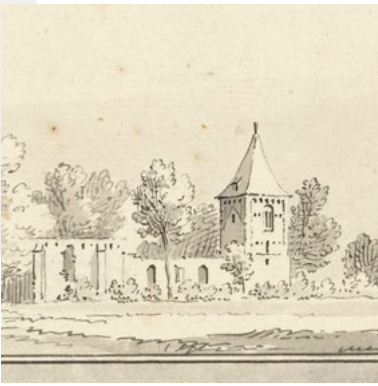

Heumen, Nederlands-Hervormde Kerk (foto LE)

Kruisbeeld, Rotsestraat, Overasselt, op plaats van vroegere schuurkerk (foto LE)

De protestanten in onze gemeente bleven in de minderheid. Malden heeft nooit een eigen predikant gehad want de weinige protestanten die er waren kerkten in Heumen. Enkele kerken die de protestanten overnamen, raakten in verval of werden verkleind. Toen in 1732 de tekenaar Cornelis Pronk onze regio bezocht, was het kerkje van Malden een ruïne zonder dak, de kerk van Overasselt een koor zonder schip en de kerk van Nederasselt op de toren na verdwenen. Aan het einde van de 18e eeuw waren er in Overasselt 570 katholieken en 21 hervormden en in Nederasselt 521 roomsen en 15 protestanten. Pas met de Grondwet van 1798 werden de rechten van de katholieken hersteld en kregen zij een aantal kerken terug. Tegenwoordig is alleen het kerkje van Heumen nog in gebruik voor de protestantse eredienst.

Cornelis Pronk, De ruïne van het kerkje van Malden, 1732, detail tekening (Rijksmuseum, Amsterdam, RP-T-1899-A-4324)

Cornelis Pronk, Kerkjes van Overasselt en Nederasselt, tekeningen, 1732 (Rijksmuseum, Amsterdam, RP-T-1921-18 en RP-T-1900-A-4390)